

Pavadinimas: Etinės sistemos, kategorinis imperatyvas
Dalykas: Filosofija
Klasė: III
Pasiekimų sritis: Etinių sistemų ir klausimų hermeneutika (C)
Mokymo(si) turinio tema: Kategorinis imperatyvas. I. Kanto moralės filosofijos klausimai.
Ilgalaikio plano dalis (nurodoma kokios temos/-ų prieš tai buvo mokomasi): Laisvės ir atsakomybės problema.
Valandų skaičius nurodytas ilgalaikiame plane: 8
Mokymosi uždaviniai (pamatuojami) ir vertinimo kriterijai: 1) peržiūrės trumpametražį filmą ir atsakys į klausimus. 2) diskutuos apie utilitaristinį ir deontologinį požiūrius į veiksmų moralumą. 3) analizuos I. Kanto sentenciją ir pateiks pavyzdžių apie sąžinės svarbą žmogui. 4) sukurs socialinio eksperimento pavyzdį, remdamiesi I. Kanto moralaus elgesio maksima. 5) peržiūrės video ir diskutuos apie moralų elgesį informacinių technologijų srityje. 6) analizuos situacijas, kuriose pagrindinis veikėjas susiduria su moraline dilema. 7) sukurs situacijas iš įvairių visuomenės sričių, priskirs joms būdingas etines/moralines dilemas ir svarstys teisingus sprendimus.
Galimi mokymo(si) metodai, siūloma veikla: teksto skaitymas, diskusiniai klausimai, darbas individualiai ir grupėse, filmų ištraukų/video peržiūra, situacijų kūrimas.
Mokymui(si) skirtas turinys, pateikiamas tekstu, vaizdu, su nuorodomis ir pan. Pamokoje reikalinga prieiga prie interneto, reikalingos nuorodos pateikiamos prie kiekvienos pamokos temos.
Užduotys, skirtos pasiekti mokymosi uždavinių (vertinimo instrukciją rengti pagal 2 priedą) 1 pamoka, užduotis Nr. 1 (peržiūrės trumpametražį filmą ir atsakys į klausimus), užduotis Nr. 2. (diskutuos apie utilitaristinį ir deontologinį požiūrius į veiksmų moralumą), užduotis Nr. 3. (analizuos I. Kanto sentenciją ir pateiks pavyzdžių apie sąžinės svarbą žmogui). 2-3 pamokos, užduotis Nr. 1 (sukurs socialinio eksperimento pavyzdį, remdamiesi I. Kanto moralaus elgesio maksima). 4-5 pamokos, užduotis Nr. 1 (peržiūrės video ir diskutuos apie moralų elgesį informacinių technologijų srityje), užduotis Nr. 2. (analizuos situacijas, kuriose pagrindinis veikėjas susiduria su moraline dilema), užduotis Nr. 3. (sukurs situacijas iš įvairių visuomenės sričių, priskirs joms būdingas etines/moralines dilemas ir svarstys teisingus sprendimus).
Užduotys, skirtos vertinimui ir įsivertinimui (vertinimo instrukciją rengti pagal 2 priedą)

Namų darbai (jei reikia, nurodykite, kokius namų darbus mokiniai turėtų atlikti) Mokytojas (-a) dalį medžiagos gali skirti namų darbams, jei nespėjama visko atlikti pamokose.
--

Siūloma papildoma medžiaga / literatūra / skaitmeninės mokymo priemonės (SMP)

Reikalingi materialiniai ir technologiniai ištekliai projektorius, internetas.

Pateikta konkreti medžiaga, kurią galima naudoti pamokoje (užduočių lapai, veiklų planai)

1 Pamoka

Užduotis Nr. 1. Pažiūrėkite keletą G. Beinoriūtės filmo „Troleibusų miestas“ ištraukų (filmas susideda iš skirtingų situacijų, kurias galima žiūrėti kaip atskiras dalis) ir atsakykite į klausimus.

Nuoroda į kino edukacijos platformą, kurioje filmą galima peržiūrėti nemokamai ir legaliai <https://www.keub.lt/>

Klausimai diskusijai:

1. Jei būtų privaloma pirkti viešojo transporto bilietus, bet žmonės žinotų, kad kontrolė jų netikrins, ar jie pirktų bilietus? Savo nuomonę argumentuokite.
2. Kodėl žmonės, pagauti važiuojant be bilieta, vietoj to, kad prisiimtų atsakomybę, dažnai ima kaltinti kitus: kontrolierius, valdžią ir pan.?
3. Ar yra tekę važiuoti be bilieta, kaip tada jauteisi?

Užduotis Nr. 2. Peržiūrėkite trumpą filmuką. Atsakykite į klausimus.

<https://www.youtube.com/watch?v=bOpf6KcWYyw>

Klausimai diskusijai ar individualiai analizei:

1. Kaip pasielgtum šioje situacijoje?
2. Ar, kuris nors iš šių siūlomų sprendimo būdų yra moralus/moralesnis?
3. Ar esama universalių taisyklių kaip reikėtų elgtis, ar, vis tik, kiekviena situacija reikalauja asmeninio apsisprendimo?

Užduotis Nr. 3. Kaip suprantate šią Kanto mintį: „Pasaulyje yra du dalykai, kurie mane stebina ir kelia man pagarbą baimę: žvaigždėtas dangus virš manęs ir moralės dėsnis manyje.“

Surenkite diskusiją:

1. Kaip manote, ar esama daugiau dalykų, kurie stebintų ar keltų baimę, ar vis tik į šiuos du, Kanto įvardintus dalykus, telpa ir visa kita?

2. Prisiminkite situaciją kada itin stipriai jautėte sąžinės balsą savyje. Pasidalinkite pavyzdžiais, juos aptarkite.
3. Kokia sąžinės svarba šiuolaikiniam žmogui?
4. Peržiūrėkite trumpą laidos ištrauką <https://smp2014do.ugdome.lt/Products/248/isminties-meile/sazine-ir-dorove/2642.html> ir pasvarstykite, kodėl vieni žmonės yra pilietiškesni už kitus? Ar reikia įsikišti matant vykdomą vagystę, ar ne? Kaip į šį klausimą atsakytų I. Kantas?
 5. Kokią svarbą Kantas teikia pareigos sąvokai? Ar jums svarbi pareiga?

2-3 pamokos

Užduotis Nr. 1. Klasė paskirstoma nedidelėmis grupėmis (po 2-3 mokinius). Aptariama kas yra socialinis eksperimentas, pateikiama pavyzdžių (pavyzdžiui, stebima, ar pakelėje palikus daržo ar miško gerybes, užrašius kainą ir palikus indą pinigams, žmonės susimokės sąžiningai, ar pasiims prekes už jas nesusimokėję). Kantas teigia, kad žmogus turėtų elgtis taip, kad pagal jo elgesį būtų galima leisti įstatymus. Kiekviena grupė turi sugalvoti socialinį eksperimentą, kurio metu būtų galima patikrinti ar Jūsų sugalvotoje situacijoje žmonės elgiasi moraliai, sąžiningai. Nupieškite arba užrašykite socialinio eksperimento eigą.

Eksperimento vieta:

Eksperimento dalyviai:

Eksperimento pavadinimas:

Eksperimento eiga (kaip tai galėtų vykti?):

Eksperimento išvada (kas iš viso to išėjo?):

Atlikę užduotį, savais žodžiais paaiškinkite, kaip Kantas suprato moralaus elgesio maksimumą? Pristatykite savo sugalvotą socialinį eksperimentą klasėje. Išrinkite eksperimentą, kuris labiausiai atskleidžia žmogaus moralinius pasirinkimus.

4-5 pamokos

Užduotis Nr. 1. Peržiūrėkite video

https://www.ted.com/talks/damon_horowitz_we_need_a_moral_operating_system/transcript?subtitle=en ir atsakykite į klausimus.

1. Kokia yra pagrindinė problema, apie kurią kalba Damon Horowitz savo kalboje?
2. Kokias etines sistemas aptaria specialistas, kurias galima pasitelkti, siekiant atrasti teisingą sprendimą? Surašykite jas į lentelę ir trumpai kiekvieną aptarkite. Galite dirbti nedidelėmis grupėmis.
3. Kuriam iš šių filosofų jūs pritariate? Ar yra viena teisinga teorija?

Užduotis Nr. 2. Panagrinėkite atskiras situacijas, kuriose pagrindinis veikėjas susiduria su dilema, kaip pasielgti. Kaip, remiantis, I. Kanto moralės filosofija, turėtų pasielgti pagrindinis veikėjas?

1. Trumpai mokiniams papasakokite Edward`o Snowden`o istoriją ir padiskutuokite, ar atskleidamas duomenis, Edward`as Snowden`as pasielgė teisingai?
2. Trumpai mokiniams papasakokite apie J. Robertą Openhaime`rį ir padiskutuokite, ar kurdamas vandenilinę bombą ir žinodamas, kokias pasekmes ji gali sukelti, jis pasielgė teisingai? Kas - mokslininkai ar politikai - yra atsakingi už tai, kaip vandenilinė bomba bus panaudota ir kokias pasekmes ji sukels?
3. Pasidalinkite savo matytais filmais, skaitytomis knygomis, kuriose pagrindinis herojus susiduria su dilema, kaip teisingai pasielgti ir pristatykite juos klasei. Galima dirbti grupėse, tada bus lengviau sugalvoti filmus bei aptarti jų pagrindinių veikėjų elgesį.

Užduotis Nr. 3. Darbas grupėse. Sugalvokite, kuriose visuomenės srityse gali kilti etinių/moralinių dilemų ir kaip jas reikėtų spręsti? (teismo procese, mokyklose, moksliniuose tyrinėjimuose ir pan.) Ar I. Kanto deontologinę etiką galime naudoti kaip moralinį kompasą visose srityse? Kitaip sakant, ar I. Kanto sukurta teorija universali ar ne, kaip manote?

1 Pamoka. Užduoties Nr. 1 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Jei būtų privaloma pirkti viešojo transporto bilietus, bet žmonės žinotų, kad kontrolė jų netikrins, ar jie pirktų bilietus? Savo nuomonę argumentuokite.</p> <p>Galimi atsakymų variantai: žmonės vis tiek pirktų bilietus, nes suprastų tai kaip pareigą ir kad už bilietus gautos lėšos skiriamos viešojo transporto sistemai išlaikyti, tad jei nebus perkami bilietai, nebus už ką išlaikyti transporto. Arba, priešingai, žmonės nepirktų bilietų, jeigu jų niekas netikrintų, nes žmogus yra linkęs galvoti savanaudiškai, galbūt išleis tuos pinigus kitoms reikmėms.</p> <p>2. Kodėl žmonės, pagauti važiuojant be bilieta, vietoj to, kad prisiimtų atsakomybę, dažnai ima kaltinti kitus: kontrolierius, valdžią ir pan.?</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

<p>Galimo atsakymo gairės: pasitaiko atveju, kai žmonės nori išsisukti nuo baudos, vengia atsakomybės, psichologiškai bando „apversti“ situaciją, nukreipti fokusą nuo savęs.</p> <p>3. Ar yra tekę važiuoti be bilieta, kaip tada jauteisi?</p> <p>Mokiniai dalinasi savo patirtimis arba svarstoma hipotetinė situacija.</p>		
---	--	--

1 Pamoka. Užduoties Nr. 2 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Kaip pasielgtum šioje situacijoje?</p> <p>Mokiniai pateikia savo siūlomus variantus, galbūt sugalvos dar kitų sprendimo būdų, nei parodyta filmuke.</p> <p>2. Ar, kuris nors iš šių siūlomų sprendimo būdų yra moralus/moralesnis?</p> <p>Nėra vieno teisingo atsakymo, paliekama samprotauti mokiniams, tačiau mažiau moralaus ar labiau moralaus sprendimo čia turbūt nėra, yra tik sprendimas, kuris atneš mažesnę arba didesnę žalą.</p> <p>3. Ar esama universalių taisyklių kaip reikėtų elgtis, ar, vis tik, kiekviena situacija reikalauja asmeninio apsisprendimo?</p> <p>Mokiniai pateikia savo svarstymus, išvalgas, pavyzdžius.</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

1 Pamoka. Užduoties Nr. 3 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Kaip manote, ar esama daugiau dalykų, kurie stebintų ar keltų baimę, ar vis tik į šiuos du, Kanto įvardintus dalykus, telpa ir visa kita?</p> <p>Mokiniai pateikia savo svarstymus, ar visi stebinantys ir keliantys baimę dalykai telpa į Kanto minimus žvaigždėtą dangų ir moralės dėsnį žmoguje.</p> <p>2. Prisiminkite situaciją kada itin stipriai jautėte sąžinės balsą savyje. Pasidalinkite pavyzdžiais, juos aptarkite.</p> <p>Mokiniai pasidalina savo situacijomis, išvalgomis.</p> <p>3. Kokia sąžinės svarba šiuolaikiniam žmogui?</p> <p>Šiuolaikiniam žmogui sąžinės jausmas turbūt toks pats svarbus, tik galbūt sunkiau jį „girdėti“ gyvenant labai greitą, skubų, visokių patirčių perpildytą gyvenimą.</p> <p>4. Peržiūrėkite trumpą laidos ištrauką https://smp2014do.ugdome.lt/Products/248/isminties-meile/sazine-ir-dorove/2642.html ir pasvarstykite, kodėl vieni žmonės yra pilietiškesni už kitus? Ar reikia įsikišti matant vykdomą vagystę, ar ne? Kaip į šį klausimą atsakytų I. Kantas?</p> <p>Mokiniai pateikia savo svarstymus ir išvalgas.</p> <p>5. Kokią svarbą Kantas teikia pareigos sąvokai? Ar jums svarbi pareiga?</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

Pareigos sąvoka Kantui buvo viena iš kertinių. Svarbu tai, kad pareiga yra grindžiama imperatyvu, ją privaloma vykdyti nepriklausomai nuo jokių aplinkybių, jausmų ir pan.		
--	--	--

3-4 pamokos. Užduoties Nr. 1 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>Socialinio eksperimento kūrimas gali likti teoriniuose svarstymuose arba būti net išbandytas, mokytojas (-a) kartu su mokiniais gali tai pasirinkti.</p> <p>Įvairūs socialinių eksperimentų pavyzdžiai, galimos temos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ar padėtum šalančiam vaikui? https://www.youtube.com/watch?v=G3o_enbBmKM • Ar sustabdytum viešoje vietoje vykstančias muštynes? • Ar reikia kištis, jei žmonės viešoje vietoje pykstasi, rėkia, grasina, žaloja ir pan. • Ar gražintų žmonės ne savo daiktą? • Ar pasakytų, kad gavo per daug gražos? • Ar nemėtytų šiukšlių miške? 		<p>Išsikėlus vertinimo kriterijus: eksperimento idėja, pavadinimas, vieta, tikslas, eiga, išvada, galima vertinti pažymiu.</p>

4-5 Pamokos. Užduoties Nr. 1 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Kokia yra pagrindinė problema, apie kuri kalba Damon Horowitz savo kalboje?</p> <p>Mes gyvename „duomenų“ amžiuje, mūsų naršymo internetu istorija/duomenys yra</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

naudojami interneto svetainių duomenų analitikų užtikrinti kokybišką naršymą, pateikti mums suasmenintas reklamas, ieškoti mums naudingo turinio. Pagrindinis etinis klausimas yra toks: ar pasinaudoti žmonių duomenimis, kad suteiktume geresnes paslaugas jiems? Ar gerbti jų privatumą, orumą, teisę į laisvę pasirinkti? Kaip pasirinkti? Tai nėra paprastas klausimas, labiau klausimas, kuo remdamiesi priimame sprendimus? Tai liečia atskiro žmogaus moralinį pagrindą. O jeigu jo nėra? Kaip tada galime suvaldyti galią, kurią turime savo rankose, jeigu neturime „navigacijos“ savo pačių moralei? Tad pirmiausia mums reikia kiekvienam asmeniškai turėti savo moralinę „operacinę sistemą“ savo viduje, kuria remtumėmės, priimdami sprendimus.

2. Kuriuos filosofus aptaria specialistas, ir kaip jų filosofines teorijas galėtume pasitelkti, siekiant atrasti teisingą sprendimą?

Platonas (ar etikoje įmanomas tikrasis žinojimas toks, kaip matematikoje? Jeigu mes galėtume žinoti, kokie sprendimai yra tikrai teisingi, tai galėtų palengvinti mūsų gyvenimą ir pasirinkimus).

Aristotelis (jis teigia, jog tikslumą mes galime pasiekti tik tokį, kokį mums leidžia pasiekti atskiras reiškiny, ar situacija, kurioje atsiduriame. Etika niekuomet negalės tapti matematika).

John Stiuart Mill (jis buvo utilitaristas ir teigė, jog situacijos/sprendimai turi būti vertinamos/-i pagal pasekmes, kurias jos/jie sukelia. Veiksmas yra moralus, jeigu jo pasekmės yra geros didesniai skaičiui žmonių ir blogos – mažesniai. Tačiau mes niekada negalėsime įvertinti visų pasekmių, kurias gali atnešti atskiras sprendimas, be to, tai gali lemti neatsakingų prielaidų darymą).

I. Kantas (mes turime apsibrėžti taisykles, kuriomis vadovaujamės ir nenukrypti nuo

<p>jų).</p> <p>3. Kuriam iš šių filosofų jūs pritariate? Ar yra viena teisinga teorija?</p> <p>Vieno atsakymo, kas yra teisinga nėra. Žmogus visuomet yra paliktas sau priimti sprendimus konkrečioje situacijoje. Ir tik nuo jo priklauso, kaip, ir kokia moraline „operacine sistema“ remdamasis, jis juo priims.</p>		
---	--	--

4-5 Pamokos. Užduoties Nr. 2 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Edward`o Snowden`o atvejis. Pagal I. Kantejeigu Edward`as Snowdenas, atskleidamas duomenis apie valstybės šnipinėjimą, buvo skatinamas pareigos jausmo (piliečiai yra autonomiški, laisvi, jie turi teisę į privatų gyvenimą ir negali būti sekami), vadinasi jis pasielgė teisingai. Tačiau, kartu, kyla ir moralinė dilema, ar pavišindamas valstybės slaptą informaciją ir pažeisdamas jos saugumą jis nesukėlė pavojaus žmonėms? Kaip pasielgti tada, kai kyla pavojus žmonių gyvybei ir saugumui? Viešinti informaciją ar ne?</p> <p>2. J. Robertas Openhaime`io atvejis. Ar galėtume norėti, remiantis I. Kantu, kad žmonių elgesys taptų visuotiniu dėsniu? Taigi, ar žmogus, žinodamas, kad kuria pavojingą ginklą norėtų, kad ir kiti kurtų pavojingus ginklus ir tuo sukeltų katastrofiškų pasekmių žmonių gyvybėms ir saugumui?</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

4-5 Pamokos. Užduoties Nr. 3 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>Visuomenės sritys, kuriose žmonės susiduria su etinėmis/moralinėmis dilemomis.</p> <p>Moksliniuose tyrinėjimuose: klausimas, ar galima atlikti medicininius eksperimentus, neinformavus asmenų, nors jie ir būtų mokliškai labai vertingi? (taip buvo daroma Antrojo pasaulinio karo metu). Pagal I. Kantą, žmogaus negalima naudoti kaip priemonės tikslui pasiekti, o visada jį traktuoti kaip tikslą patį savaime. Todėl tyrimus galima atlikti tik informavus apie juos ir visas pasekmes, kurias jie gali sukelti.</p>		<p>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</p>

Parengė: Viktorija Purvinienė, Sigita Šilingaitė